

Párbajhősök

■ HEGYI ZOLTÁN

Clair Vilmos írta *Párbaj-Codex* című összefoglaló munkájának előszavában, amely 1914-ben már a hetedik kiadását érte meg a Singer és Wolfner-nél: Nincsen nemzet a világon, ahol annyi becsületügyet intéznének el lovagias úton, mint éppen mindlunk, Magyarországon. A franciák és olaszok, akiknél pedig a fegyverforgatás egyik alapfeltétele a nemzeti nevelésnek, talán együttvéve sem vívnak annyi párbajt, mint mi magyarok.

Ezer év dicsőséges tradíciói, nemzeti függetlenségünk büszke önérzete, fajunk ősi harcias jellege, véralkatunk, szigorú fogalmaink a becsületről és a női eszmény, amelynek még mindig a lovagkor magasztos idealizmusával hódolunk, mind szinte predesztinálnak bennünket a párbajra.

A párbaj persze nem eredeti védett magyar termék, világszerte igen nagy népszerűségnek örvendett egészen a huszadik század első harmadáig, amikor is egyszerűen betiltották, mint hamarosan a dohányzást. Elég nagy baj volt ez is. Hozzájárult az elsilányosodáshoz, a férfias elégtételek

kocsmái verekedésekké züllöttek, a nyámnyla becsületsértők fellelegeztek. Ma egy férfi adott esetben cuki és szexi, ez egy párbajhőssel nem fordulhatott volna elő. A karddal vagy pisztollyal vívott párbaj a konfliktusok elintézésének szinte mindennapos, ritualizált formája volt. A ritushoz szervesen hozzátartozott a fegyvernem, a segédek, az időpont, a helyszín kiválasztása és a szigorú szabályrendszer. A kultúrtörténet számtalan híres párbajt jegyzett fel Dávidtól és Góliáttól Mátyás királyig és a cseh vitézig, párbajban halt meg Puskin és Lermontov, de

megestek cifrább dolgok is. A germánoknál például a nők is párbajoztak, a házaspárok gyakran így módon intézték el viszályaikat, a gallok főpapi méltóságot is elnyerhettek így módon és létezett úgynevezett ítéleti párbaj is, mint az igazságszolgáltatás egy lehetséges módja. Ezek persze meglehetősen extrém kilengések, miként az is, amikor a füleki várúrnak meztelenül és fegyvertelenül kellett volna kiállnia egy állig felfegyverzett páncélos vitézzel. A párbaj többnyire nélkülözte az extrémítást, szinte a hétköznapiak szerves részének számított, miként az ittas kerékpározás a falusi folklórban, a felek kifújták a gőzt, oszt' jó napot. Az agresszió nem gyült és roncolt, hogy aztán sokkal borzalmasabb formákban jelenjen meg, hanem rapid módon levezetődött. Hiba volna azt gondolni,

FOTÓ: MTI

hogy a párbaj csupán borgőzös huszár főhadnagyok rendszeres hőbörgésének végeredménye volt, boldogboldogtalan párbajozott a sunynyogó kommentelés helyett. Amint azt Don Péter pompás kis könyvecskéjében (*Lovagias ügyek*, Corvina Kiadó, 2013), „a XIX. századra Magyarországon jóval szélesebb társadalmi rétegekben vált erkölcsi és szociális kényszerre a sérelmek orvoslásának fegyverrel történő intézése.” Don Péter magyar írók és újságírók párbajait szemlélte 1834-től 1920-ig, az egyik legérdeklőbb talán Krúdy Gyulád (képünkön). Az összecsapás előzményeként Sztojánovics Viktor, a 13. császári és ki-

rályi huszárezred kapitánya nem volt hajlandó kezet fogni az íróval, Krúdy ezt nehezményezte, és felelőségre vonta a tisztet. A kapitány a kardjához kapott, de mire kirántotta volna, az író torkon ragadta, kicsavarta a kezéből a kardot, és amikor a kapitány a revolvere után nyúlt, a kardmarkolattal fejbe vágta. Ez azért már Indiana Jones-i attitűd, a torzsalkodást követően, a párbaj során Krúdy súlyosan megsebesítette ellenfelét a homlokán. Majd kezet fogtak, és hazaballagtak. A párbajozást 1923-ban törvényileg és véglegesen betiltották Magyarországon.